

"Spökryttaren"

Redan kvällen den 22 april hörde jag honom första gången. Jag brukar i skymningen gå ut med min katt och lyssnar då från åsryggen till naturens ljud från Gnien och Storängen.

Halv tre på morgonen den 26 april står jag en stund utanför min stuga och ser ut i den kallmörka natten. Jag är på väg till Svanå-skogens storfågelslek. Då hör jag honom åter! Först på avstånd, sedan allt närmare, då fågeln i vida svängar ilar fram i lufthavet ned mot Långgrunda. Nu vet jag säkert att det var dvärgbeckasinen jag hörde den blåsiga kvällen fyra dagar tidigare.

Nu följer ett par sällsamma veckor, där jag lyssnar mig till fågelns beteende. Han visar sig sällan under sin vårflyttning, då spelet börjar först en timme efter solens nedgång och slutar i god tid före dess uppgång. Men då jag flera gånger sett beckasinens spel under ljusa juninätter i Lappland på 60-talet, vet jag hur den flyktleker.

Förr i tiden trodde man att fågeln frambringade sitt mystiska läte genom vibrationer i fjäderdräkten. Numera torde det vara klarlagt att ljudet alstras i den komplicerade luftstrupen då fågeln i hög fart störtar mot marken. Liknelsen vid avlägset galopperande hästar över en hård träbro är oslagbar.

Min beckasin tycktes varje kväll följa en rätt bestämd väg, från Långgrunda, Lillån in mot Gölarna, Myrskogskanten och ned mot Brunnströmsviken. Då fågeln vid några tillfällen kom ut över det öppna vattnet ljöd spelet märkligt högt, det var som om själva vattenytan, mörkret och mystiken förstärkte det klappande spelet. Vid ett par ögonblick var fågeln så nära att jag kunde höra det vinande ljudet från vingarna.

Årstiden är kylig, envisa nordanvindar och trädsus även efter skymningen gör att inspelningen som den gode Elis Pettersson fick av beckasinen kvällen den 7 maj, ändå blev sällsynt godtagbar.

Våren är obeveklig, den tid som nyss var oändlig har plötsligt förvandlats till korta stunder, då rönnsens löv är som tjäderfötter och svalörten lyser. Den 9 maj hör jag honom för sista gången, en av den svenska fågelvärldens mest fascinerande väsen.

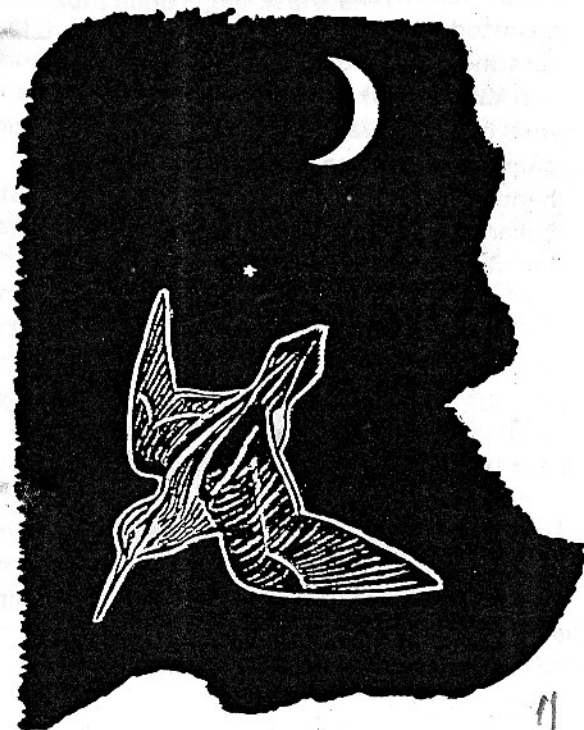
Harald Eriksson

Gökotta i Olberga

I vanlig ordning samordnades gökottan med hembygdsföreningen. I strålände sol startade 16 morgonpigga cyklister från Stenhuset den 12 maj. Målet var Olbergabygden. Första avstickaren var ner till Näs där Brand-Gösta beskrev den gamla badplatsen. Nästa stopp var vid den förkristliga begravningsplatsen, "Hasberget", som ligger mellan Olberga och Kolbäcksån. Här såg vi en finpälsad räv som plundrade tofsvipornas bon. Att en räv kan springa fort fick vi bevis för då den upptäckte oss. Som en pil sköt den iväg längs åkanten och in bland videbuskagen. Ett fiskgjusepar iakttog oss då vi var på Hasbacken.

För att höra göken åkte vi ut mot Klingbo, men inte heller där behagade han ropa. Kaffet drack vi i Hag-Knuts trädgård. Där fick vi ett mycket gästvänligt mottagande och en intressant genomgång av gamla bruksföremål, från jord- och skogsbruk, hushåll och hantverk. Efter muséet bjöd Knut på en historiektion om Surahammar med anknytning till Olberga. Då Knut bor i Olbergas gamla skola, gavs lektionen i lektionssalen, numera Knuts vardagsrum. Efter lektionen var det hemfärd. Solen hade försvunnit och det blåste kallt. Det var nog därför vi inte hörde någon gök.

Hans och Ebba

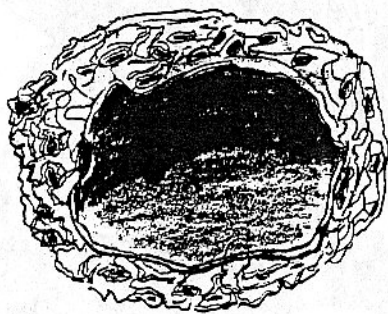

"Spökryttaren" vid Gnien
Dvärgbeckasin
(*Lymnocryptes minimus*)

Bombmurkla i Ramnäs

Lördagen den 13 april var jag med Gunnel och hundarna till Naddtorpet och tittade på blommande hassel och blåsippor. Jag upptäckte då att ett äldre skogsparti var hyggesrensat och förberett för slutavverkning. Det gjorde mig nyfiken på skogen, varför jag genomsökte den slumpmässigt. I en bäckravin med björk och klibbal hittade jag en tuva lopplummer. I övrigt fanns inslag av grov lärk i den grandominerande skogen.

Plötsligt var jag nära att trampa på ett märkligt föremål. Som en skål eller krater låg den nerbäddad i det mjuka mosstäcket. Att det var en svamp förstod jag snart. Jag tog upp det största exemplaret av fyra i min hand. Den knytnävsstora svampen framstod som än mer märklig. Den var tung och "lebbig" att hålla, då den kändes mjuk och innehöll någon sorts geléartad vätska. Till det yttre påminde den om en murkla. I alla händelser stod jag inför en ny bekantskap på ramnässkogen. Men, hur var namnet?

Väl hemkommen slog jag i Bo Nyléns svampflora, där fanns den inte. Nästa möjlighet jag hade var den utmärkta boken "Floravärd i skogsbruket - artdelen". Och så, där fick jag svaret. Bombmurklan (*Sarcosoma globosum*) fanns beskriven i ord och bild. Den anses numera vara mycket ovanlig i landet, också inom mälardistriktet där den har sin huvudutbredning. Svampen har indelats i hotkategori 3, vilket innebär att dess växtplatser skall lämnas orörda av skogsbruket.

Jag kontaktade länets svampexpert Holger Axelsson i Rytterne och han verifierade att det var ett fint fynd. Tillsammans initierade vi en VLT-artikel för att sprida kunskap om arten och förhoppningsvis få in flera fyndrapporter. I år är det ju ett fantastiskt murkelår, särskilt för stenmurklan, så det kanske är flera som stöter på "bomben".

Nästa steg var att kontakta Alf Johansson på STORA, för att utverka skydd. Alla inhemska, naturligt förekommande arter skall ju kunna reproducera sig i livskraftiga populationer, inom hela sina utbredningsområden. Så lyder naturvårdens signum!

Ett område runt själva växtplatsen har nu lämnats orört. Om det ger bombmurklan en chans att också i framtiden vara ett inslag i Ramnäs svampflora får framtiden utvisa.

Tom Sävström

"Från vårprogrammet"

Nyårsvandring efter ån (Mikael Lif)

Söndagen den 6 januari, i fint väder, var vi 14 personer som vandrade från Stenhuset upp mot Gatstugan. Vi gick först till Sätten, sedan över gångbron och norr ut. Stopp gjordes vid flera platser. Tom berättade om sommarens blommor i Kohagen och visade matningsplatsen för småfåglar och hackspettar. Det informerades också om röjningsinsatser som föreningen planerar. Bertil talade om naturvårdshänsyn, tex slyröjning för att frilägga hasselbuskarna.

Upp på talldungshöjden vid Magsjömaden väntade Carina med barnen, korvgrillning stundade. Här diskuterades en idé att vi i föreningen bör arbeta för att hela Magsjömaden slyröjes för att gynna floran och faunan på maden. Under vandringen noterade vi: 8 knölsvan (6 juv), 3 större hackspett, gröngöling, spillkråka, trädkryp, 40 gulsparr, nötväcka och 2 rådjur. På hemvägen vid badhuset kvittrade talgoxen så att vi trodde våren var kommen.

Örnspaning, söndag 17 februari (Magnus Åhlen)

10 personer åkte på förmiddagen ut på örnspaningstur. Första anhalt var Gnien. Under den timmen vi var där sågs inga örnar. Nästa stopp blev vid den gamla bottallen invid vägen vid Holmtorpet i Lisjö. Här berättade Tom tallens historia (tandvård fördes via stickor över till tallen). Han berättade även historien om Atle-stenen bortom GJA-gården, där major Petterssons hund ligger begravd.

Vi åkte vidare till Dalbacken där vi hängde på oss ryggsäckarna och gick upp på förkastningsbranten. Här hade vi fin utsikt över Lisjö. Vi gjorde upp eld, grillade korv och örnspanade. Tyvärr syntes inga örnar, däremot korp och ett tiotal gråsiskor.

Innan hemfärd stannade vi vid bron över Lisjöbäcken. Strömstaren satt på en sten ute i vattnet uppströms. Nedströms dök det upp en mink ur vattnet med ål i munnen. Gröngöling ropade. Vi avslutade med promenad i Norrsjölunden, ett av våra skyddsvärda områden. Örnarna lyste tyvärr med sin frånvaro men turen var ändå mycket trevlig och minnesvärd.

"Ugglor i mossen" - lördag 16 mars (Tom Sävström)

Ugglor är spännande, särskilt under sorkår. Hela 20 personer (vuxna och barn) var med till Lisjö för att lyssna efter skogens "sorkfällor". Det var klar himmel men tyvärr en aning blåsig. Vid Furnäs försökte vi avslöja en spurvuggla, utan framgång. Två pärlugglor hade vi dock turen att få höra och några sädgäss flög rakt över oss mot norr. Någon hörde vingklapper från en hornuggla. Kvällens höjdpunkt kom nog ändå vid Dalbacken kring Jan-Inges mäktiga grillbrasa. Samvaron kring elden, historierna, korven och kaffet samt ugglorna i mossen. Inga ingredienser saknades denna vårkväll

Mossen i Seglingsberg - vår finaste fågelokal !

På kvällen den 15 maj hade föreningen utflykt till Turki gården strax väster Seglingsberg. Här finns numera en fin attraktion som ger den kulturintressanta Seglingsbergsbygden karaktär och liv. Här har nämligen skapats ett viltvatten eller fågelparadis om man så vill. Idéskaparen av detta förnämliga våtmarksområde, Anders Runnéus i Ulvsbo-muren, är med oss under kvällen och berättar med stolthet om sitt verk.

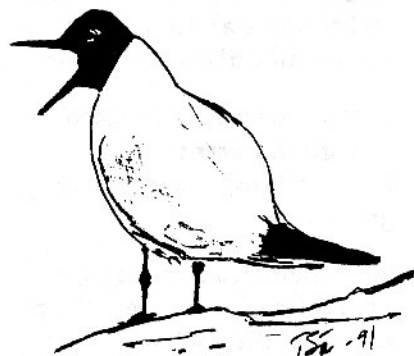
Efter att ha studerat nagelörten på kostigen promenader vi åsen fram och hälsas av gluttsnäppans klara "tju-tju-tju". Skedänder (3 par i sjön) lyfter och flyger på lekfullt manér fram och åter över vattnet. En bläsand "visslar" och grönbenor spelar. Knipan är ute och simmar med sina dunbollar som hon kläckte för drygt en vecka sedan. Gräsand, kricka och sothöna ruvar ännu sina ägg och ett sångsvanspar tycks vara på väg att etablera sig i sjön. En svarthakedopping visar upp sig liksom två vigghannar, och på klöverbullen bortom träsket spatserar 18 ungtranor på ståtliga manér.

Den mest dominerande fågelarten är dock skrattmåsen som här har en individrik koloni, (kanske 500 par tror Anders). Troligtvis har Skärpens måsar flyttat hit. Tofsviporna tumlar fram i lufthavet och hjälper skrattmåsar att mobba närgångna kråkor. Vi noterar också storspov, ljungpipare, brushanar och fiskgjuse, medan Anders berättar om samarbetet med markägaren

Magnus Åstrand – hur viltvattnet skall skötas för att bli en ännu bättre lokal för våtmarksfåglar.

Anders håller daglig kontroll över sjön och berättar om celebra gäster som smalnäbbad simsnäppa, årtä, smådopping och rördrom, samt om våtmarkens betydelse som kvävefälla.

Den goda idén att återskapa det fina viltvattnet gav Anders första pris i Svenska Jägareförbundets landsomfattande viltvårdstävling för något år sedan. En värdig förstapristagare, tyckte vi nio som trotsade majkvällens ruggiga väder.

(Skrattmåsa, *Larus ridibundus*)

Nämnas kan att förvaltaren på Lisjö Gård, Dag Edeen, planerar att anlägga ett liknande vatten på Lisjöängarna, vilket Naturskyddsföreningen framförde önskemål om i höstas. Tidigare torrlagda våtmarker i odlingslandskapet behöver naturen få tillbaka. Artfattiga granåkrar vill vi nog alla helst slippa se.

Tom Sävström

"Sett och hört i markerna"

Våren är väntans och längtans tider för den naturintresserade. När kommer första lärkan och sädesärlan ? När slår spoven sitt första spel vid Gnien ? Vitsippsexplosionen och de höggula kabbelekorna och den smultrondoftande vårbrodden och så en kväll pladdrar Mäster Taltrast i tjäderskogen och morkullan drar förbi i skogsbrynet, knispande och knorrande. En härlig tid, då det finns utrymme för att lämna vardagens tristess och gå ut i skogen och göra något annorlunda-upptäcka livet t.ex.

Nåväl, våren blev tidig också 1991. Första vårfågarna anlände redan i slutet av februari. Här speglar vi dock i korthet vad som tilldragit sig under april och maj. April blev normalvår men maj har mest varit kylig och blåsig.

Vårens örnar i trakten måste nämnas. Spännande sena observationer rapporteras. Havsörn kring den 10 maj. Är tornfalken på väg tillbaka ? På 3-4 platser ryttlar fåglar nu i slutet av maj. Lärkfalken anlände den 27 april och i maj noteras ängshök (hona) vid Gnien. Bläsgås, småspov, årtä och 12 svarttärnor - också från Gnien, där våra samtliga tre beckasinarter spelat i maj. Dubbelbeckasinen drog några spel på senkvällen den 11 maj. Fyra dagar tidigare sjöng näktergalen vid sjön.

I april rastade hela 700 sångsvan samtidigt i Norrsjön. Från det alltid spännande Lisjöområdet rapporteras vidare vitkindad gås, salskrak, årtä, storskarv och i Gryten ett par småskrak. Dvärgbeckasinen har spelat också vid Djupen. Mindre strandpiparen kan du lyssna till på Surahammars Bruks industriområde och på golfbanan.

Ringtrast har setts vid Felingen och Skogsmuren. Mindre hackspett vid Lilla Gärdsbacken (1 par), Hasselbo (1 par) och vid Sätten. Den 7 maj ropade göken och på kvällen den 8:e sågs 42 rådjur och 4 älgar på Stormossen i Ramnäs. Tyvärr hotas Stormossen, det gamla goda viltstället, att granplanteras. Tråkigt !

Kattuggleungar var ute och mattiggde vid Säter den 13 maj och nu kan också hornugglekullarna räknas om natten. En sparvugglehäckning har noterats (boträd asp) samt enstaka pärlugglehäckningar i naturliga bohål. Så får vi inte glömma den tidiga ugglevåren. Två av föreningens medlemmar fick en marskväll på virsboskogen samtidigt lyssna till hornuggla, pärluggla och berguv. En fantastisk upplevelse !

Vårens häftigaste observationer svarar nog virsboskådarna för - labb vid Virsbosjön samt härfågel. Grattis Virsbo !

Och så närmar sig Nalle kommunen. Inte långt från gränsen har en björnhona med två ungar iakttagits.

Håll stövlarna leriga och ha en trevlig sommar i naturen !

Sammanställt av Tom Sävström